

Architektura dřevostaveb a ochrana krajiny

V dnešní době se často objevují argumenty, že každý má právo si na svém pozemku postavit to, co se mu líbí a jakákoliv regulace výstavby, existence územních plánů, ochrana půdního fondu či krajinného rázu a další opatření sloužící k ochraně tzv. veřejných zájmů jsou jen byrokratickou šikanou občanů a dokonce porušováním jejich práv. Na druhé straně však stojí zájmy a práva druhých lidí, která mohou být s plány stavebníka v kolizi – např. právo na příznivé životní prostředí zaručené Listinou základních práv a svobod. Podobně jako je nepochybným porušením práv jedince, pokud mu tak řečeno „pod nos“ postavíme kouřící komín vypouštějící jedovaté zplodiny nebo navezeme hromadu odpadů, tak je porušením jeho práv, pokud do krajiny, obce nebo městské čtvrti, která je jeho domovem, umístíme stavbu, jež výrazně ruší svým vzhledem či měřítkem, která zacloní výhled, zničí cenný kus zeleně nebo dochovaný historický ráz krajiny. I zde musí platit známá zásada, že svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhých. Velmi důležitou otázkou proto je, jaké by měly být stavby, které začleňujeme do naší, často harmonické a stále ještě nepříliš pokažené krajiny nebo do dosud malebných sídel.

Touto otázkou se zabýval také např. významný český architekt Ladislav Žák (1900-1973) ve své klíčové publikaci *Obytná krajina*, v níž se podrobně zabýval ochranou české krajiny a kritikou jejího poškozování neuváženou výstavbou. Ač tato publikace vyšla již v roce 1947 (psána byla od 30. let), řada v ní obsažených myšlenek je dnes možná ještě aktuálnější, než byla v době svého vzniku. Je poměrně smutné, že uvažování lidí a projektantů se od první poloviny 20. století změnilo k lepšímu jen velmi málo. Žák pro kvalitní začlenění domu do krajiny stanovuje 5 základních pravidel. Snažme se tato pravidla dodržovat i při stavbě dřevěného domu. Budeme tak ohleduplní jak k přírodě a krajině, tak k ostatním lidem.

Pravidlo 1.: Stavba zapadá do krajiny, jestliže je dobrá.

Pro soudobou architekturu by mělo platit, že její vzhled bude co nejvíce obrazem účelnosti. Bez zbytečných dekorací, bez prvků, které nemají funkční, konstrukční či užitkové opodstatnění – zapomeňme na divoké půdorysy domů, bizarní tvary střech, nesmyslné balustrády, trojúhelníková okna, všeliké arkýře, vikýře, věžičky a podobné zbytečné věci. Stavba musí být pravdivá – rodinný dům si nesmí hrát na zámek nebo hrad, venkovský domek si nesmí hrát na městskou vilu apod. Dům by měl respektovat alespoň základní tradiční principy původní architektury dané oblasti (půdorysné proporce, tvary a sklony střech, proporce a rozmístění okenních otvorů apod.) a měl by citlivě reagovat na hodnoty místa (tvar terénu, stávající zeleň, rozhledy do dálky, orientaci ke světovým stranám apod.) a tyto hodnoty co nejlépe využívat.

Pravidlo 2.: Stavba zapadá do krajiny, jestliže je dobrá a nemá-li špatné sousedství a okolí.

I když navrhne sebelepší stavbu, musíme pečlivě rozvážit, kam ji umístíme. Pokud bychom takový dům chtěli postavit do průměrné až podprůměrné zástavby dnešních tzv. suburbií, tak takovou zástavbu tím nezlepšíme, a hodnotu kvalitního domu naopak snížíme či zcela zkažíme. Jak praví sám Ladislav Žák: „I nejznamenitější stavba je znehodnocena, nalézá-li se v záplavě staveb bezcenných nebo jsou-li v jejím okolí takové stavební stvůry. Ukazuje se, že soudobé veliké rozdíly architektonické jakosti jsou větší překradou než byla kdysi slohová rozličnost...“

Pravidlo 3.: Stavba zapadá do krajiny, jestliže je vytvořena z přírodních hmot, zvláště místního původu, způsobem v době svého vzniku v kraji obvyklým.

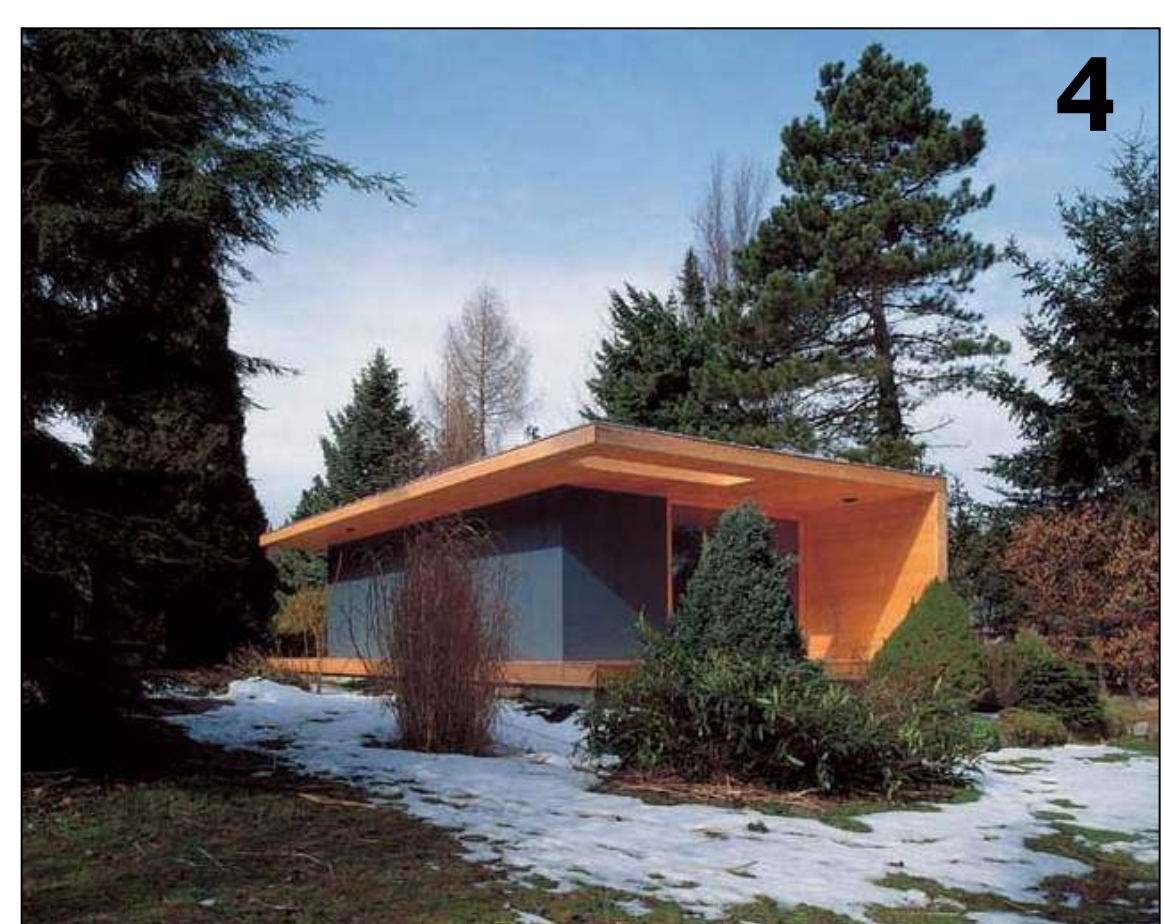
Toto pravidlo velmi nahrává právě stavbám ze dřeva, které mají v naší zemi dlouhodobou mnohasetletou tradici. I takový dům, který vychází z tradičních principů a je postaven z tradičních materiálů může poskytnout dokonalé podmínky pro současný standard bydlení. A v posledních letech rostoucí množství takových domů plně vyvrací duševně pokleslou, ale u nás velmi oblíbenou výmluvu „přece nebudeme žít ve skanzenu“. O mimořádném přínosu stavění z místních přírodních materiálů pro ochranu životního prostředí asi nemá cenu se dlouze rozepisovat. Nutno dodat, že s tímto pravidlem se obtížně sladují nejrůznější výdobytky dnešní doby typu plastových oken či dveří, střešních krytin z betonu nebo pogumovaného plechu, zámkových dlažeb, plotových tvárnic ze štípaného betonu apod.

Pravidlo 4.: Ani nejznamenitější stavba nezapadá dobře do krajiny, jestliže jsou jí obětovány krajinné hodnoty, jejichž cena tkví právě v jejich neporušenosti.

Toto je klíčové, ale bohužel velmi často porušované pravidlo. Ani mnozí vynikající architekti nejsou schopni a ochotni toto pravidlo respektovat, domnívají se, že jejich stavba přírodní scenérii rozhodně vylepší, doplní a dotvoří. Slova arch. Žáka: „...i kdyby bylo nalezeno sebedokonalejší řešení, co nejpřirozenější spojení stavby s krajinou, nemohl by se dobrý projektant – kdyby byl zároveň kulturním člověkem – ubránit myšlence, že by bylo daleko lépe, kdyby opuštěná drsná krása horské krajiny zůstala neporušena, kdyby krásné místo u rybníka bylo ponecháno v klidu a nebylo mařeno žádnou stavbou. Z úvahy jak stavět, aby stavba dobře zapadla do krajiny se stává úvaha širšího významu, zda vůbec stavět.“ Budme proto méně sobečtí a ponechme krásná zákoutí naší krajiny nezastavěna, aby jejich krásu mohli obdivovat i jiní.

Pravidlo 5.: Stavba zapadne do krajiny, jestliže se stane nenápadnou, jsouc zakryta stromovím a omšelá stářím.

K tomuto pravidlu Žák dodává, že nesmí být zneužíváno. Ani sebedokonalejší vzrostlá zeleň totiž nezlepší mizernou stavbu (jen zmírní její negativní působení v krajině) a také upozorňuje na fakt, že moderní architektura pojímaná jako „stroj“ nesnese omšelost stáří – to platí především pro funkcionalismus a další, z něho odvozené moderní směry. Estetický vztah ke krajině je u této architektury jiný – „její pravidelná exaktní krása tvoří kontrast drsné nepravidelné krásy přírody“. A ihned dodává: „Tohoto kontrastu nelze však kdekoliv použít. Tím častěji platí o nové stavbě tohoto strojního rázu (viz např. obr. 2 a 4) předešlé pravidlo o úplné ochraně krajiny před nevhodným stavebním ruchem.“

4

5

6

4.-6. Poslední tři snímky dokládají nezbytnost kvalitního vegetačního doprovodu staveb. Pro kvalitní moderní architekturu (4.) by mělo být zapojení stavby do zeleně samozřejmostí. Pro stavby tradičního rázu (5.) znamená hodnotná zeleň (např. vzrostlá lípa nebo stará hrušeň, rozhodně však ne živý plot z tuji či sbírka zakrslých konifer!) prostředek k dotvoření pocitu malebnosti. V současných suburbiích (6. – i toto je, kupodivu, dřevostavba) převládá sterilita a prázdnota a jedinou zelení zde bývají právě a jen neopadavé zakrslé kultivary dřevin. Soudobý člověk totiž zpravidla nesnáší opadané listy ani další „neestetické“ fyziologické projevy stromů nebo nedej bože havěť žijící v jejich korunách.

1

1. Příklad vhodně řešené dřevostavby na bázi montované sendvičové konstrukce. Tato novostavba z Valašska plně ctí základní charakteristiky zdejší tradiční architektury. V záplavě typických bezduchých realizací katalogového typu, které představují drtivou většinu dnes stavěných domů tohoto konstrukčního systému se jedná o velmi osvěžující výjimku. Využití tradičních prvků a tradičních forem lidové architektury pro soudobou výstavbu je vhodné zejména pro výstavbu na venkově a ve volné krajině.

2

2. Dalším prostředkem, jak dosáhnout kvalitní architektury dřevěné stavby je využití principů moderní architektury s důrazem na konstrukční detail. Nabízí se také kombinace dřeva s dalšími ušlechtilými materiály (kov, sklo,...). Při tom je důležitá účast dobrého architekta. Opět se jedná o výrazný rozdíl ve výsledku v porovnání se sériovou produkcí současných rodinných domů. U domů tohoto moderního typu je však klíčová dobrá rozvaha, kam je umístit. Na malebnou venkovskou návěs určitě ne, ale pro městskou či předměstskou vilovou čtvrť je to ideální řešení.

3

3. Na snímku je typický příklad situace, kdy by bylo lepší do existujících krajinných hodnot nezasahovat. Byť se nepochybně jedná o kvalitně provedené i architektonicky velmi citlivě řešené objekty – roubené domy východočeského typu, započatou urbanizaci lesnatého údolí a výrazné pozměnění dosud čisté krajinné scenérie je třeba vidět značně kriticky. Budme skromnější ve svých nárocích. Prostor a krásná zákoutí krajiny jsou jedním z neobnovitelných zdrojů zasluhujících ochranu. Nezapomínejme na pravidlo č. 4!

Foto 1 a 6 převzato z blíže neurčených zdrojů; foto 2 a 4 převzato z publikace: Domy 01 – 20 českých rodinných domů, J.H.&ARCHYS, Praha 2002; foto 3, 5 převzato z www.bartos.cz